

Dominicuskerk Utrecht

Vijfde zondag van Pasen – 28 april 2024

gelezen: Handelingen 9,26-31; uit Psalm 22;
1 Johannes 3,18-24; Johannes 15,1-8

1.

Zou het dan toch waar zijn? Zou de enige les van de geschiedenis inderdaad zijn dat wij mensen nooit iets van de geschiedenis leren – en zeker niet langdurig? Na negenenzeventig jaar vrede in ons deel van de wereld lijken we het vermogen om de vrede te bewaren kwijt. Wij lijken zelfs het *verlangen* om de vrede te bewaren kwijt te zijn. Negenenzeventig jaar en drie maanden na de bevrijding van het vernietigingskamp Auschwitz, op 27 januari 1945, steekt het antisemitisme opnieuw zozeer de kop op dat we allerlei extra veiligheidsmaatregelen moeten nemen bij de dodenherdenking en heeft een land dat weliswaar niet langer tot de Europese Unie behoort, maar wij toch beschouwen als met ons verwant, afgelopen week heeft Groot-Brittannië een wet aangenomen die het mogelijk maakt om mensen die men liever kwijt dan rijk is, zonder vorm van proces naar kampen in Afrika te deporteren. In heel Europa lijken vooral ook jongeren in grote getalen te kiezen voor partijen die angst en haat aanwakkeren, die twee kanten van dezelfde levensgevaarlijke medaille. Schijnbaar je eigen zelfbeeld *boosten* door anderen te minachten: het gebeurt overal, ook door mensen die zichzelf beschouwen als gelovige christenen, belijdende en praktiserende katholieken – hoe schokkend is dat! Schreef de apostel Paulus al niet aan de christenen van Filippi (2,3): ‘Geef niet toe aan partijzucht en ijdelheid’, probeer dus niet de ander naar beneden te duwen om zo zelf ophoog te komen, ‘maar beschouw in alle nederigheid de ander als hoger dan uzelf’?

Velen maken zich over dit alles zorgen, en ik vraag me dan toch in gemoede af hoe het toch komt dat er maar zo mondjesmaat bericht wordt dat de katholieke kerk een document heeft uitgebracht, *Dignitas infinita*, ‘Oneindige waardigheid’, waarvan de eerst zin met alle gewenste strijdbaarheid luidt: ‘Een oneindige waardigheid, die onvervreemdbaar verankerd is in hun wezen, komt toe aan elke menselijke persoon, ongeacht de omstandigheden en de staat of situatie waarin zij zich bevinden.’ Als alle mensen Gods kinderen zijn, zoals het evangelie in alle toonaarden benadrukt, en degenen die in nood verkeren bij uitstek, zoals Jezus op allerlei manieren zegt, dan kom je tot je bestemming door je te gedragen als juist hun broeder of zuster. Als er een kloof is of dreigt tussen groepen mensen, schreef paus Franciscus in 2021 in de encycliek *Fratelli tutti*, blijf dan niet aan jouw kant van de kloof, maar steek die kloof over! We hoorden het vanmorgen al de apostel Johannes Gods gebod noemen: ‘van harte geloven in de naam van zijn Zoon Jezus Christus en elkaar liefhebben zoals Hij ons heeft bevolen. Wie zich houdt aan zijn geboden, blijft met God verbonden en God met Hem’ (1 Johannes 3,23-24).

2.

Nu betekent Jezus’ naam ‘God redt’. Geloven in zijn naam betekent dus geloven dat God door Hem redt en dat we gered worden door te leven zoals Hij en zo met hem verbonden te blijven. Dat is wat Jezus in het evangelie van vandaag ook zelf benadrukt: laat je doordringen met het levenssap dat ook mijn leven doordringt: de liefde voor elkaar, de zorg en de eerbied voor wie en wat je gegeven wordt, vanuit het inzicht dat je zelf leeft in de ruimte die je gegeven is en wordt. Het inzicht dat we vrij zijn en kunnen blijven voor zover er een kracht in ons werkt die de tirannie

verdrijft die ons het hart doorwondt, om het met het Wilhelmus te zeggen, en dat wij door onze openheid voor en toewijding aan deze kracht, 'vroom... blijven [Gods] dienaar t'aller stond'. Het inzicht dat wij in deze toewijding groeien en ons laten bijsturen – 'bijsnoeien' zegt Jezus zelfs, daarmee de aandacht vestigend aan de mogelijke pijnlijkheid van dit proces. En het inzicht dat deze kracht in ons schuil gaat, maar steeds opnieuw gewekt wordt, gewekt moet worden door de levenssappen die van God komen. We moeten Gods appel steeds opnieuw horen en Gods aanwezigheid steeds weer leren zien, onze neiging onszelf af te sluiten steeds weer laten doorbreken. Het lijkt erop dat wij precies dit in Europa de laatste decennia collectief hebben verwaarloosd. Het lijkt erop dat wij de harde les leren hoezeer Jezus de waarheid spreekt als hij zegt: 'Los van Mij kunnen jullie niets' (Johannes 15,5).

Maar met hem verbonden dragen wij rijke vrucht, zo verzekert Hij ons in dezelfde adem. 'Niet jullie hebben Mij uitgekozen', zegt Jezus iets verderop, 'nee, Ik heb jullie uitgekozen en Ik heb jullie de taak gegeven eropuit te gaan en vrucht te dragen, vruchten die blijvend zijn' (vers 16). Als Jezus gearresteerd is en door de landvoogd Pilatus ondervraagd wordt, doet Hij er op een gegeven moment het zwijgen toe. Weet je dan niet dat het aan mij is om te beslissen of je sterft of blijft leven, vraagt Pilatus verbaasd. Jawel, zegt Jezus, maar het is niet perse mijn inzet om te overleven. 'Ik ben gekomen om getuigenis af te leggen van de waarheid', zegt Hij (Johannes 18,37). Bestrijding van een tegenstander leidt tot strijd en strijd leidt tot meer tegenstand. Angst voor de tegenstander leidt tot haat en haat tot verachting om de haat af te wenden en deze verachting leidt tot geweld en vernietiging. Te midden van deze logica breekt Jezus ermee en dat maakt hem ongrijpbaar: Hij is niemands rivaal, niemands tegenstander, maar zo is Hij ook niemands slachtoffer. Hij is vrij voor de waarheid en wijdt zich alleen aan de waarheid toe. Dat vermogen wil Hij met ons delen: te leven vanuit de erkenning van wat waar en goed is en zo bijdragen aan het vinden en het laten ontstaan van een waarachtige ordening van de wereld. Een ordening die vrij maakt in plaats van onderdrukt, hoop geeft in plaats van beangstigt, vertrouwen biedt in plaats van doet vertwijfelen, liefde wekt in plaats van afkeer. Dat is: vruchten dragen die blijvend zijn.

3.

Ook voor de vroege kerk was dit soms moeilijk. Kun je wel zo vrij van angst leven in een wereld waar toch wel degelijk bedreigingen waren, gevaren bestonden, gevangenschap en dood dreigden? In het eerste zinnetje uit de lezing van zojuist uit de Handelingen van de apostelen gaan een diep drama schuil. 'Toen Saulus in Jeruzalem was aangekomen zocht hij aansluiting bij de leerlingen, maar ze waren allemaal bang voor hem, omdat ze niet geloofden dat hij een leerling was' (Handelingen 9,26). Saulus is van een fanatieke vervolger van Jezus' leerlingen bekeerd tot zelf een leerling Hem. Hij blijkt hierdoor ook zelf zijn leven niet langer zeker. Hij moet uiteindelijk uit Jeruzalem vluchten vanwege de bedreiging door degenen die eerst zijn medestanders waren. Maar tegelijkertijd vertrouwen zijn nieuwe kameraden hem in eerste instantie niet. Misschien is zijn bekering wel een list en probeert hij te infiltreren om dan daarna des te meedogenlozer te kunnen toeslaan. Maar de gemeenschap weet zich over haar begrijpelijke angst heen te zetten en opent zich voor hem. De andere christenen herinneren zich nog niet zo lang geleden zelf uit hun gemeenschap gestoten te zijn vanwege hun geloof in Jezus als Gods beloofde Gezalfde en helpen op het moment dat dit nodig is Paulus om aan zijn vervolgers te ontsnappen. Hun gemeenschap blijkt op deze manier uiteindelijk

geen samenraapsel van mensen die proberen de dreigingen op elkaar af te wentelen. Zij dragen elkaars lasten en delen alles. Niet alleen het voedsel en het bezit, maar ook de onzekerheid en het gevaar.

De veertiende-eeuwse dominicaanse mystica Catharina van Siëna (1347-1380) heeft morgen haar feestdag. Sinds 1999 is zij onder andere patrones van Europa, met name vanwege haar inspanningen om in conflicten te bemiddelen, zowel tussen kerkelijke als tussen wereldlijke gezagsdragers. Catharina was zich er steeds scherp van bewust dat vasthouden aan goedheid en waarheid moeilijk is in een wereld vol illusies en leugens, kwaad en lafheid, blindheid en onvermogen, omdat wij met alles wat wij zijn deel uitmaken van deze wereld. Alleen actieve liefde kan volgens haar daartegen een tegenwicht bieden. Bijdragen aan een genadige en vreedzame samenleving gaat daarom volgens haar noodzakelijk samen met een pijnlijke proces van omvorming van de eigen leef-, denk- en gevoelspatronen. Wij moeten al levend en biddend en contemplerend, al handelend en natuurlijk falend, weer opstaand en opnieuw proberend in Christus een nieuwe schepping worden, zoals de apostel Paulus schrijft aan de christenen van Korinte: 'het oude is voorbij, het nieuwe is er al' (2 Korintiërs 5,17). Met dat nieuwe, dat in Jezus verschenen is en van God komt, moeten wij ons blijven verbinden door ons er steeds opnieuw door te laten binden. Als we in Gods liefde blijven en vanuit deze liefde leven, gaan we niet ten onder, maar zijn we deel van de redding van de wereld. Dat is ons beloofd, dat is uiteindelijk onze roeping.

Erik Borgman, lekendominicaan